

תוכן עניינים

2	תקציר
3	תוכן עניינים
4	מבוא
6	1. תיאוריית ניהול האימה
6	ניהול האימה : מאפיינים והגדרות
8	ניהול האימה והשפעתו על התנהגות האדם
9	2. הזדהות עם קבוצות ככלל ועם קבוצת הפנים בפרט, (תוך התייחסות לקבוצות תמיכה)
9	תיאוריית הזהות החברתית
12	3. המקרה של 9/11 ניתוח והסבר ע"פ תיאוריית ניהול האימה והזדהות עם קבוצת תמיכה
12	אירועי ה- 9/11 כאירוע פוסט טראומטי
13	אירועי ה- 9/11 כמובילים ללאומיות מוגברת והזדהות עם קבוצה
15	חשיבות התקשורת, התמיכה הקבוצתית כאמצעים למציאת משמעות
19	דיון ומסקנות
22	רשימת מקורות

מבוא

מטרת העבודה הינה לעמוד על תפקידה של הקבוצה בחיזוק ומתן תמיכה חברתית לאחר אירוע 9/11 תוך התייחסות לתאוריית ניהול האימה.

התיאוריה מתחילה בפרדוקס של המין האנושי: מצד אחד, ברמה הבסיסית ביותר, בני אדם הם חיות עם צרכים ביולוגיים בסיסיים לעבר שימור עצמי והמשך החיים. מצד שני, למרות שבני האדם חולקים עם שאר היצורים החיים מורשת אבולוציונית זו, הם נבדלים משאר החיות ביכולותיהן האינטלקטואליות והקוגניטיביות המורכבות. יכולות אלו אמנם מעניקות לבני האדם יתרון הישרדותי ברור, אך בו בעת גם מאפשרות לאדם להכיר בעובדת היותו סופיים; ההכרה בכך שהמוות הינו בלתי נמנע, וגרוע מכך: הוא עלול להופיע באופן בלתי צפוי ואף בטרם עת.

כלומר, נוצר פרדוקס בו מצד אחד האדם מונע ע"י יצר לשימור עצמי ומצד שני מודע לכך שלעולם יצר זה לא יוכל לבוא על סיפוקו באופן מושלם- פרדוקס זה מהווה מקור נצחי לחרדה פוטנציאלית. על מנת להתמודד עם פרדוקס זה, זקוק האדם לביטחון. ביטחון זה נוצר על ידי העולם התרבותי והמשמעות הנספגת בו. התרבות, מעניקה סדר ומשמעות ומאפשרת לאדם לייצר דברים בעלי תוחלת חיים ארוכה משלו, ובכך למעשה מאפשרת קיום סמלי מתמשך (Kastenbaum, 2000).

פזינסקי (Pyszczynski, 2004) מתאר במחקרו כיצד פיגועי הטרור במרכז ה-Trade Trade ב-11 בספטמבר 2001 ובפנטגון היו ללא ספק אחד מן האירועים מעוררי הפחד הגדולים ביותר שהתרחשו אי פעם על אדמת אמריקה. לטענת החוקר, תיאוריית ניהול האימה יכולה לשפוך אור רב על תגובותיהם של האמריקאים לפיגועי הטרור. התזה המרכזית בה דוגל פזינסקי (Pyszczynski, 2004) היא כי פיגועי ה-11 בספטמבר היו גם התקפה על שוויון הנפש של העם האמריקאי. אירועי הטרור היו תזכורת דרמטית לנוכח פגיעותם, והצילומים הטלוויזיוניים החוזרים ונשנים של המטוסים המתנגשים במגדלי מרכז הסחר העולמי, הובילו את הצופים לדמיין מה אלפי הקורבנות שנלכדו בבניין בוודאי חוו.

מתוך כך, נתפסים אירועי ה-11 בספטמבר כאירועים שהיו במהותם אירועים פוסט טראומטיים עבור אמריקניים רבים. לאונברן, גינקה וווילדיגר (Laugharne, Janca & Widiger, 2007) מתארים כי אספו נתונים 5-7 שבועות לאחר התקפות ה-11 בספטמבר ומצאו כי 7.5% מתושבי מנהטן סבלו מתסמינים התואמים להפרעת דחק פוסט טראומטית. בנוסף 4 ו 6 חודשים לאחר ההתקפות תוצאות הסקר השני שהתרחב לחמשת הרובעים של ניו יורק הצביעו על ירידה ניכרת בשכיחות הסימפטומים ככל שהזמן התקדם, מה שמצביע על רזולוציה של PTSD ליותר משני שליש מהאנשים העומדים בקריטריונים המקוריים בששת החודשים הראשונים. כרבע מהמרואיינים 'נחשפו ישירות' להתקפות, והשכיחות של PTSD הייתה גבוהה יותר בקבוצה זו מאשר עבור שאר התושבים. גם בקרב הפחות חשופים (או בעקיפין), השכיחות של PTSD מוקדם, לעומת זאת, לא הייתה מה בכך שמבחינת המספר הכולל של הנתונים עולה כי התושבים שנחשפו בעקיפין להתקפות פיתחו PTSD באותה מידה כמו התושבים שנחשפו ישירות. נתונים אלה, מדגישים את ההשפעה של אירועי ה-11 בספטמבר על בריאות הנפש לא רק אלה שנמצאים באזור ההשפעה המיידית, אלא גם על התושבים הרחוקים יותר מבחינה גיאוגרפית ופחות חשופים לאסון.

אחד האמצעים להתמודד מול הפוסט טראומה וחרדת המוות שהביאו איתם אירועי ה-11 בספטמבר הינו הזדהות עם קבוצה והסתייעות בתמיכה קבוצתית (Li & Brewer, 2004). שילו וכספי (2011) מתארים

1. תיאוריית ניהול האימה

ניהול האימה: מאפיינים והגדרות

תיאוריית ניהול האימה (Solomon, Greenberg & Pyszczynski, 1991) (Terror Management Theory) מבוססת בעיקר על עבודתו של האנתרופולוג ארנסט בקר (Becker, 1971) שכתב רבות על תפקיד התרבות וההערכה העצמית בסיפוק משמעות, ערך וביטחון בעולם מאיים (Rogalla-Hafley, 2018). בקר, טען שההצלחה וההסתגלות של המין האנושי נובעות מהאבולוציה של יכולות אינטלקטואליות מורכבות אשר מבדילות את בני האדם מיתר היצורים החיים. לדוגמה, היכולת להפשטה, לחשוב במושגים של סיבה ותוצאה, לתכנן בזמן ולדמיין דברים שטרם התרחשו והחשוב מכל, היכולת לחשוב על עצמנו.

יכולות אלו איפשרו לנו להתאים את התנהגותנו לסביבה שמשתנה באופן תמידי. לרוע המזל, יכולות ייחודיות אלו גם יצרו בעיות אנושיות ייחודיות. כתוצאה מהיכולות האינטלקטואליות הגבוהות, אנו מודעים לטבעו הרופף של הקיום, לפוטנציאל התמידי לכאב ולפגיעה ויתר על כן, למוות הבלתי נמנע. המודעות לכך שהוודאות היחידה בחיים היא שהם יסתיימו במוות רבה מדיי מכדי שכל יצור חי, בעל אינסטינקט לשימור עצמי, יוכל לשאת. על כן, הצורך העמוק ביותר של בני האדם הוא להשתחרר מהחרדה מפני המוות והכיליון וחרדה זו היא המקור לכל יתר החרדות (Kastenbaum, 2000).

מנקודת המבט של תיאוריית ניהול האימה, כל סוגי החרדה נובעים בסופו של דבר מהפחד מכליון סופי ומוחלט שעלול להיגרם כתוצאה מהמוות. מנקודת מבט זו, הפחד מהמוות הוא פשוט הביטוי הרגשי של היצר לשימור עצמי. בשל הצורך בשימור עצמי, כל דבר שמהווה איום לקיום המתמשך הופך להיות מקור לחרדה עוצמתית. חרדה זו היא בבסיסה אדפטיבית, מאחר שהיא מסמנת את הצורך בהתנהגות שתרחיק את האדם ממצבים מסוכנים. הבעיה האנושית המובחנת היא זו שנגרמת כתוצאה מהיכולת שלנו לדמיין אירועים עתידיים מאיימים ולהכיר בכך שהמוות לבסוף יכריע את מאמצינו לשימור עצמי. לכן, תיאוריית ניהול האימה גורסת כי האירועים מעוררי החרדה הם כאלה מכיוון שהם מזכירים לנו את הפגיעות והסופיות שלנו או מכיוון שהם מאיימים על המנגנון התרבותי הודף החרדה. ע"י שימור המנגנון התרבותי הודף החרדה, הפרט מסוגל לשמור את האימה הקשורה בהכרה בסופיות שלו מחוץ למודע (Routledge, 2016 & Juhl).

ואולם, על פי תיאוריית ניהול האימה, האדם המודע לפגיעותו הפיסית ולמותו העתידי, אינו חווה חרדה משתקת, אלא מפתח מנגנוני התמודדות יעילים, בדמות שני מבנים פסיכולוגיים - מבנה אחד הוא מבנה של הערכה עצמית, עד כמה האדם חי חיים בעלי איכות ביחס למערכת האמונות הכלליות בחברתו. את מערכת האמונות הזו קובעת החברה ולכן האדם תלוי באחרים לנתינת תוקף ולשימור הערכה זו, הנעשית, בין השאר, על ידי השוואה אליהם. המבנה השני מוכל בתוך המבנה הראשון - תפיסות עולם השייכות לחברה בה האדם חי, המבטיחות בדרך זו או אחרת חיי נצח סימבולים, הטבועים במערכת אמונות כלל חברתיים כגון: גלגול נשמות, העולם הבא, או העברת ערכים לדור הבא. כך האדם יכול לתת לחייו ולעולמו משמעות ומותו לא נתפס במשמעות הפיזיולוגית גרידא (Van Kessel, Den Heyer & Schimel, 2020).

למרות השוני הרב בין תרבויות, כל תרבות יוצרת "מתכון" שכולל קונספציות- מה על האדם לעשות על מנת לחיות חיים בעלי משמעות וערך ומבטיחה בטחון לאלו שחיים על פי הסטנדרטים של התרבות.